

Scrinia Slavonica 2001.-2010.

Stanko Andrić:

DESET DEBELIH GODINA

(osvrt na prvo desetljeće časopisa Scrinia Slavonica)

UDK 05:94>(497.5)

Zemljopisni okvir hrvatske povijesti prema uobičajenoj se predodžbi zasniva na jednom temeljnom “dualizmu” – onom sjevera i juga. U okviru toga temeljnog unutrašnjeg polariteta na jednoj se strani nalazi primorje, Jadran i veliki mediteranski kulturni areal, a na drugoj Panonija, Podunavlje i srednjoeuropski kulturni areal. Zanimljivo je pritom da se drugoj velikoj zemljopisnoj osi, koja počiva na opreci istoka i zapada, obično ne pridaje tako bitno značenje za temeljnu strukturu hrvatskoga povijesnog prostora. Točnije bi se moglo reći ovako: opreka istok-zapad obično se shvaća kao nešto što hrvatski prostor određuje *izvana*, a opreka sjever-jug kao nešto što ga određuje *iznutra*. Prema prilično uvriježenoj predodžbi, Hrvatska u cijelosti pripada Zapadu, ali se nalazi na samoj njegovoj istočnoj granici, to jest kroz povijest često “na braniku zapadne civilizacije”; nasuprot tome, elementi sjevera i juga supostojе u samom hrvatskom prostoru.

Drugim bi se riječima moglo reći (nastavimo li razmišljati o prostoru naše nacionalne povijesti u tako širokim kategorijama) da hrvatski povijesni prostor, barem prema spomenutoj koncepciji, ima “visinu”, a nema “širinu”. U njemu je sadržan snažan vertikalni polaritet sjevera i juga, a horizontalni polaritet istoka i zapada kao da u njemu ne može doći do pravog izražaja, ili je prisutan samo u raspršenim naznakama. I zbog zemljopisnih i zbog povijesnih razloga, hrvatski je nacionalni prostor lakše definirati i predočiti u pojmovima sjevera i juga, nego u onima istoka i zapada. Iako stiješnjena na horizontalnoj osi, Hrvatska je tijekom povijesti uspjela uspostaviti, učvrstiti i očuvati svoju sjeverno-južnu dvojnost, protegnutu u razmaku između Drave na sjeveru i Jadrana na jugu.

Tome temeljnom, nosivom dualitetu sjevera i juga stoljeća hrvatske povijesti dodala su ipak i područja koja cjelinu nacionalnog prostora, odnosno

konceptiju o njemu, proširuju u smislu opreke istoka i zapada. Najvažnije takvo horizontalno proširenje dogodilo se u panonskom arealu, u zoni hrvatskog sjevera. Tu je u ranom novom vijeku, u 16. i 17. stoljeću, nizinsko područje između rijeka Drave i Save presječeno u političkom i kulturnom smislu na gornju i donju polovicu – na međurječni zapad i istok. Govoreći donekle pojednostavljeno, na zapadu je ostao prostor baštinjen od srednjovjekovne Kraljevine Slavonije, u crkvenom pogledu obuhvaćen Zagrebačkom biskupijom. Na istoku se pak našao prostor koji je pripao Osmanskom Carstvu i koji je do tada, u razvijenom i kasnom srednjem vijeku, uglavnom pokazivao društvena i kulturna obilježja ugarskog (tj. dominantno mađarskog) kulturnog prostora, uz određene elemente bliskosti i sličnosti sa susjednom Kraljevinom Slavonijom. U predosmanskom razdoblju to je područje najvećim dijelom pripadalo jurisdikciji ugarske Pečuške biskupije. Na tom je tlu, u donjem međurječju Drave i Save, upravo okvir osmanske vlasti, u trajanju od oko jednog i pol stoljeća, omogućio oblikovanje novog pokrajinskog entiteta i identiteta: novovjekovne Slavonije. Ta nova Slavonija, u svojem prvotnom okviru osmanlijska, sa svojom specifičnom etničkom, etnografskom, društvenom i kulturnom baštinom, tvori još i danas raspoznatljivu istočnu stranu u novostvorenom dualizmu zapada i istoka na mjestu staroga hrvatskog (slavonskog) sjevera, u ranije doba kompaktnog i uglavnom homogenog.

Na istoku hrvatskoga sjevera: tako bi se mogao najtočnije odrediti položaj novovjekovne i današnje Slavonije u zemljopisnoj shemi hrvatskog nacionalnog prostora. Tom području, na koje i u “konceptualnom” i u prostorno-zemljopisnom¹ smislu otpada otprilike četvrtina ukupnoga današnjeg hrvatskog kopnenog teritorija, u cijelosti je posvećena djelatnost Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje što ju je kao svoju područnu jedinicu Hrvatski institut za povijest utemeljio 1996. u Slavanskom Brodu.

Nije slučajno da je Hrvatski institut za povijest svoju (još uvijek jedinu) podružnicu izvan Zagreba ustrojio upravo u Slavoniji, jer je taj dio Hrvatske u domaćoj povijesnoj znanosti donedavna bio relativno slabo i uglavnom nesustavno proučavan i jer je Podružnica u tom dijelu zemlje jedina istraživačka jedinica takve veličine i značaja ne samo u povijesnoj znanosti, nego i u humanističkim znanostima uopće. U drugim dijelovima Hrvatske postoje u tom pogledu jače tradicije institucionalne brige za istraživanje vlastite pokrajinske prošlosti i baštine. Ta se neravnoteža počinje mijenjati tek od polovice 20. stoljeća i osobito od uspostave samostalne Republike Hrvatske. U tom pozitivnom procesu sada kao važan čimbenik sudjeluje i slavonska podružnica HIP-a. Druga temeljna činjenica koja određuje ulogu Podružnice u domaćoj znanstvenoj zajednici već je natuknuta: Hrvatska je ne samo zemljopisno,

¹ Novovjekovna pokrajina Slavonija s hrvatskom Baranjom i hrvatskim dijelom Srijema tvori blizu jedne četvrtine ukupnoga kopnenog teritorija Republike Hrvatske.

nego i povijesno heterogena i policentrična zemlja. U takvom je kontekstu potrebno i opravdano postojanje više regionalnih središta za povijesna istraživanja, štoviše – to i jest najbolji način da se u konačnici obuhvati cjelina nacionalne povijesti.

*

U trenutku osnutka Podružnice bilo je proteklo tek malo više od jednog stoljeća otkako je hrvatski povjesničar Tadija Smičiklas objavio u dva sveska svoju još i danas dragocjenu monografiju *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije* (Zagreb, 1891), posvećenu u prvom redu osmanskom i ranom poslijeosmanskome razdoblju povijesti Slavonije. To se djelo, naime, s dobrim razlogom može smatrati prvim krupnim i ozbiljnim prilogom proučavanju slavonske pokrajinske povijesti koncipirane kao relativno zasebne i zaokružene tematske cjeline. Njome se, drugim riječima, u hrvatskoj historiografiji utemeljuju *studia Slavonica*. Bilo je, doduše, i prije toga Smičiklasovog djela značajnih priloga pojedinim sastavnicama povijesti Slavonije, poput rasprave Matije Mesića “Pleme Berislavića” iz 1869, ali se u tim radovima prostorni opseg novovjekovne Slavonije još ne promatra kao u određenoj mjeri zaseban povijesni individualitet, kao okvir donekle zasebnih i specifičnih po-vijesnih procesa. Taj se prostorni okvir ne postulira, primjerice, ni u golemoj, četverosveščanoj *Specialgeschichte der Militaergrenze* (Beč, 1875) Franza Vaníčka, iako je u toj po državnom zadatku napisanoj povijesti habsburške Vojne krajine velik prostor posvećen njezinom slavonsko-srijemskom odsječku.

U stoljeću što je proteklo nakon Smičiklasove *Dvjestogodišnjice*, povijesna znanja o Slavoniji, zajedno sa Srijemom, a kasnije i s hrvatskom Baranjom, obogatili su u većoj ili manjoj mjeri brojni drugi hrvatski istraživači. Spomenimo poimence samo rođene u 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća: Vjekoslav Klaić, Josip Bösendorfer, Matija Pavić, Ferdo Šišić, Gjuro Szabo, Ćiro Truhelka, Josip Matasović, Rudolf Horvat, Stjepan Pavičić, Lazar Ćelap, Ivan Erceg, Josip Adamček, Miroslav Brandt, Nada Klaić, Lujo Margetić, Josip Buturac, Lelja Dobronić, Ive Mažuran, Ante Sekulić, Mirko Marković, Igor Karaman, Dragutin Pavličević, Mira Kolar-Dimitrijević, Nikola Kosanović, Zdravko Krnić, Ivan Kovačević, Mile Konjević, Dragiša Jović, Vlado Horvat, Filip Potrebica, Andrija Šuljak, Emanuel Hoško, Nenad Moaćanin i drugi.

Istodobno, i povjesničari izvan Hrvatske davali su pojedinačne vrijedne priloge istraživanjima hrvatskog sjeveroistoka u srednjem i novom vijeku. Tu se u prvom redu radi o povjesničarima iz susjednih zemalja. Tako se mađarski povjesničari tradicionalno zanimaju za srednjovjekovno razdoblje u “Preko-dravlju”, tj. u čitavom međurječju Drave i Save, a među njima spomen osobito zaslužuju Gusztáv Wenzel, Tivadar Ortway, Dezső Csánki, Mór Wertner, Antal Pór, Menyhért Érdujhelyi, Lajos Thallóczy, Antal Hodinka, János Karácsonyi,

Antal Aldásy, Ede Reiszig, Pongrácz Sörös, György Györffy, Elemér Mályusz, Erik Fügedi, András Kubinyi, Gyula Kristó, Szabolcs Vajay, Pál Engel, István György Tóth, da se zadržimo samo na onima koji su već pokojni. (Uzged primijetimo: mogla bi se načiniti vrlo vrijedna i zanimljiva zbirka ili čitanka izabranih radova mađarskih povjesničara o slavonskim temama, nastalih od kasnoga 19. stoljeća do danas.)

Povjesničare iz Bosne i Hercegovine osobito je zanimalo osmansko razdoblje u povijesti Slavonije i Srijema pa su otud došli vrijedni prilozi o toj slabo istraženoj tematici kojima su autori Hazim Šabanović, Branislav Đurđev i Fazileta Cviko-Hafizović.

Napokon, povjesničari iz Srbije i Vojvodine već odavna istražuju stariju i noviju povijest Srijema, a u pojedinim se prilogima bave i Slavonijom i Baranjom: valja napose spomenuti imena kao što su Ilarion Ruvarac, Jovan Radonić, Stanoje Stanojević, Aleksa Ivić, Stevan Mihaldžić, Nikola Radojčić, Dušan J. Popović, Mihailo Dinić, Radoslav Grujić, Jovanka Kalić, Dušanka Dinić-Knežević, Dušan Kašić, Vasilije Krestić, Andrija Radenić, Olga Zirojević, Vladislav Popović, Sima Ćirković, Slavko Gavrilović, Bogumil Hrabak, Slobodan Mileusnić, Aleksandar Krstić, Nenad Lemajić, a uz njih još i vojvođanske Mađare Antala Hegedúsa, Pétera Rokaya i Miklósa Takácsa.

Bilo je, dakako, i drugih značajnih hrvatskih povjesničara koji su se u pojedinim svojim radovima doticali Slavonije, pa i opširnije bavili njome (od starijih valja svakako spomenuti Ivana Kukuljevića i Franju Račkog), a bilo je, pa i dandanas ima, vrlo zaslužnih povjesničara-amatera kojima dugujemo vrijedne priloge istraživanju uglavnom lokalnih slavonskih tema (npr. Ivan Švear, Luka Ilić Oriovčanin, Milko Cepelić, Julije Kempf, Mladen Barbarić, Mirko Gašić, Josip Koprivčević, Paškal Cvekan, Julije Jančula, Vladimir Rem, Mato Batorović, Vilko Čuržik, Duško Kliček, Ivica Ćosić-Bukvin). Posebno mjesto u cjelovitoj povijesti slavonske historiografije pripada, pak, istraživačima-arhivistima i izdavačima izvorne povijesne građe, kao što su, uz već spomenute Tadiju Smičiklasi i Ivu Mažurana, primjerice Euzebije Fermandžin, Emilij Laszowski, Kamilo Firingner, Stjepan Sršan, Josip Barbarić, Antun Dević. Napokon, premda ono kronološki prethodi pojavi zemljopisnog imena *Slavonija*, ne treba zaboraviti da i antičko razdoblje u povijesti donjeg međurječja Drave i Save također ima svoje vrijedne i revne istraživače, od Matije Petra Katančića do Danice Pinterović i Mirka Bulata.

Kada bi se sastavila iscrpna bibliografija radova nabrojenih autora (a i nemalog broja nespomenutih) o slavonskim, srijemskim i baranjskim temama, u njoj bi se našli raznorodni radovi u široku rasponu od manjih članaka do monografskih knjiga. Ta je višedesetljetna produkcija raspršena pa različitim publikacijama, samostalnim i skupnim, periodičkim i jednokratnim. Samo manji dio svih tih radova nalazi se u izdanjima što su objavljena u samoj Slavoniji.

To ne čudi kada se ima na umu zakašnjeli razvoj modernih znanstvenih ustanova i njihova izdavaštva u ovom dijelu Hrvatske. Ako ne računamo crkveno glasilo *Glasnik Biskupija Bosanske i Srijemske*, koji od 1873. izlazi u Đakovu i povremeno objavljuje kraće crkvenopovijesne priloge, tek oko polovice 20. stoljeća pojavljuju se u Slavoniji prvi stručni časopisi s priložima iz humanističkih disciplina. Prvi je među njima *Osječki zbornik*, pokrenut 1942. pri Muzeju Slavonije u Osijeku. Nakon polovice stoljeća slična su, uglavnom neredovita glasila pokrenuli i muzeji u Slavanskom Brodu, Vukovaru, Požegi, Županji, Đakovu i Belišću. U istom su razdoblju časopise pokrenuli i ogranci Matice hrvatske u Osijeku, Vinkovcima, u novije vrijeme i u Daruvaru, Virovitici, Valpovu, Slavanskom Brodu, Našicama, Novoj Gradiški i Belom Manastiru. Toj se časopisnoj produkciji pridružuju i novoosnovani istraživački centri JAZU (HAZU) u Vinkovcima i Osijeku, koji svoje časopise izdaju od 1971, odnosno od 1981. Državni arhiv u Osijeku, pak, pokrenuo je 1991. časopis *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje*, koji izlazi dvogodišnje i donosi pretežno priloge iz povijesti i izdanja izvorne građe. Od 1993. izlazi časopis *Diacovensia*, izdanje Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu, koji osim teoloških donosi i crkvenopovijesne priloge. Napokon, cjelovitu sliku o stručnoj periodici u Slavoniji tijekom posljednjih dvaju desetljeća dopunjuju i časopisi što ih uređuju i izdaju različite kulturne udruge. Redovitošću izlaženja i zastupljenošću povijesnih tema ističe se godišnjak koji od 1995. izdaje Njemačka narodnosna zajednica sa sjedištem u Osijeku. Iste je godine i Društvo za hrvatsku povjesnicu u Požegi pokrenulo godišnjak *Zlatna dolina*, a nekoliko brojeva svojeg godišnjaka objavilo je tada i Društvo ljubitelja starina iz Donjeg Miholjca. Od 2004. pojavljuje se i časopis Povijesnog društva Pakrac-Lipik. Naposljetku, od 2003. izlazi u Vinkovcima, kao izdanje Zajednice kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije, zbornik *Šokačka rič*, u kojem su, pokraj jezikoslovnih, etnoloških i književnoznanstvenih, zastupljene i povijesne teme.

Sva ovdje okvirno nabrojena glasila muzejâ, Matičinih ogranaka, Akademijinih centara, arhiva, fakulteta i različitih udruga sadržajem su multidisciplinarna, pa se znanstveni i stručni prilozi iz povijesti u njima nalaze zajedno s priložima iz drugih humanističkih disciplina, kadšto i s književnim priložima (prozom i poezijom), a u pojedinim slučajevima i priložima iz drugih područja znanosti. Osim toga, većina tih časopisa izlazi neredovito ili u razmacima dužim od jedne godine, a u više se primjera pokazalo da su posrijedi časopisni projekti kraćeg daha koji, u obično nesklonim uvjetima, ne mogu nadživjeti entuzijizam svojih pokretača, odnosno prvih i posljednjih urednika.

Prvi i u 20. stoljeću jedini specijalizirani povijesni časopis u Slavoniji pojavio se 1963. kao izdanje Historijskog instituta Slavonije u Slavanskom Brodu. Ta je ustanova utemeljena 1961. kao Centar za izučavanje radničkog pokreta i NOP-a, a za svojeg tridesetogodišnjeg postojanja nekoliko je puta

promijenila ime. U doba svojeg ukidanja 1991. zvala se Centar za povijest Slavonije i Baranje, a u razdoblju 1982-1986. imenom "Centar za društvena istraživanja" dala se naslutiti usmjerenost k širenju djelokruga ustanove i izvan okvira povijesne znanosti. Unatoč tim promjenama, onodobni slavonskobrodski institut ili centar bavio se, dosljedno svojim počecima, uglavnom problemima "radničkog pokreta", društvenog položaja "radničke klase" i zbivanja u Drugom svjetskog ratu (dakako, isključivo kroz ideološku vizuru "narodnooslobodilačke borbe") na tlu Slavonije i Baranje, u vremenskom rasponu od kasnog 19. do sredine 20. stoljeća. Rezultati tog rada objavljeni su, osim u knjigama, i u spomenutom časopisu što je 1963. pokrenut pod naslovom *Zbornik Historijskog instituta Slavonije* i koji je kraj svoga vijeka dočekaao kao *Slavonski povijesni zbornik* sa zaključnom godinom 1988. i s ukupno 25 objavljenih svezaka.

Prvi trajniji i ozbiljniji pokušaj institucionalizacije povijesnih istraživanja u Slavoniji obilježen je, prema tome, izrazitim ideološkim pečatom države koja ga je organizirala. Kao dio tog projekta, ni časopis što ga je izdavala dotična znanstvena ustanova nije mogao doista poticati istraživanje povijesti hrvatskog sjeveroistoka u njezinoj kronološkoj ukupnosti i u svim njezinim aspektima. Bio je ograničen na samo neke, k tome ideološki i propagandno tumačene i iskrivljavane aspekte novije povijesti, a starija povijest, koja pretihodi onome što se nekako moglo podvesti pod pojam "radničkog pokreta" i moderne "klasne borbe", nije za nj uopće ni postojala. Budući da se u doba sloma socijalističke Jugoslavije, zbog niza povijesnih i mikropovijesnih okolnosti, ni taj časopis ni ustanova koja ga je izdavala nisu mogli transformirati u nešto što bi točnije odgovaralo imenima koja su oboje u tom trenutku nosili, nakon prijelomne 1991. u Slavoniji je ponovno nastala praznina u pogledu institucionalnog istraživanja regionalne povijesti.

*

Kao što zorno pokazuje upravo opisani primjer, povijesni su časopisi i sami uronjeni u povijest... (Za daljnju ilustraciju te tvrdnje, dovoljno je pogledati, u katalogima knjižnica i u bibliografijama, kakav su učinak na kontinuitet izlaženja gotovo svih hrvatskih časopisâ imale ratne prilike na početku 1990-ih.) Sve u svemu, unatoč raznorodnim pokušajima i relativnom obilju časopisnih izdanja što objavljuju znanstvene i stručne priloge iz povijesti, činjenica je da na izmaku 20. stoljeća u Slavoniji nije bilo specijaliziranog časopisa koji bi se s povijesnog gledišta bavio ukupnim prostorom hrvatskog sjeveroistoka (tj. povijesnih pokrajina koje su, u cjelini ili dijelom, u prošlosti pripadale ili pak danas pripadaju hrvatskom državnom korpusu), i koji bi se tim prostorom bavio u ukupnom kronološkom rasponu od antike do naših dana te s obzirom na sve aspekte povijesne zbilje. U okviru samostalne hrvatske države, potreba za takvim centralnim časopisom specijaliziranim za povijest Slavonije, Srije-

ma i Baranje činila se samo još izraženijom nego što je to bila u predašnjim vremenima. Slavonska podružnica Hrvatskog instituta za povijest morala je uvidjeti da je zadatak da se ta praznina popuni upućen u prvom redu upravo njoj.

Prvi svezak časopisa *Scrinia Slavonica*,² godišnjaka slavonskobrodske Podružnice Hrvatskoga instituta za povijest, objavljen je u jesen 2001. i odon-da je redovito, svake jeseni, objavljivan novi broj za tekuću godinu. O potrebi da Podružnica izdaje svoje vlastito znanstveno glasilo razmišljali smo još od prvih mjeseci postojanja naše ustanove, dakle manje-više već od 1996. S jedne strane, vidjeli smo u tome nužan način da se domaćoj i međunarodnoj znanstvenoj javnosti predstavi rad naše Podružnice kao ustanove i istraživačkog kolektiva. S vlastitim časopisom znanstvena ustanova postaje prepoznatljivija i uočljivija nego što to može biti samo po autorskim knjigama svojih radnika i radnica. Osim toga, znanstvene su knjige (i knjige uopće), i u produkcijskom i recepcijskom pogledu, sporiji i tromiji medij komunikacije unutar znanstvene zajednice, dok su časopisi po svojoj naravi, ustaljenom i redovitom periodičkom izlaženju, bliži matici takoreći dnevnoga znanstvenog života. Za razliku od knjiga, u časopisima se u pravilu mogu izložiti i preliminarni, privremeni, pa i diskutabilni i prijeporni rezultati pojedinog znanstvenog istraživanja, čime se autorima omogućuju važne naknadne korekcije i dorade.

No, s druge strane, u to vrijeme još nismo bili sigurni da u Podružnici raspoložemo dovoljnim znanstvenim i organizacijskim potencijalom potrebnim za uspješno i redovito izdavanje ozbiljnog znanstvenog časopisa. Postavljalo se pitanje hoćemo li svake godine uspjeti prikupiti dovoljno raznovrsnih znanstvenih priloga kako bismo oblikovali broj uobičajenog opsega. S tim u vezi treba opet naglasiti da smo svoj časopis otpočetak definirali kao specijaliziran za regionalnu ili pokrajinsku povijest, tj. za povijest Slavonije, Srijema i Baranje. Odlučili smo se dosljedno pridržavati takva regionalnog kriterija,

² Do naslova časopisa došlo se spajanjem dvaju ranijih prijedloga: *Scrinia* i *Sclavonia*. U klasičnom latinitetu, imenica *scrinium* (u množini *scrinia*) označava okrugao kovčežić ili tobolac za knjige, listove, pisma, kadšto i za posudice s miomirisima. Neki jezikoslovci dovode riječ *scrinium* u vezu s glagolom *scribere* 'pisati', ali ta se veza ne smatra dokazanom. U srednjovjekovnom latinitetu *scrinia* znači ponajprije *arhiv*, spremište pisanih dokumenata. Od tog temeljnog značenja izvode se i neka specifičnija (kraljevska kancelarija, crkvena pismohrana). Ostala izvedena značenja su 'riznica' i 'relikvijar'. Porodici riječi *scrinia* pripadaju, uz ostale, ovi pojmovi: *scrinialia* 'ono što se čuva u *škrinji*, tj. dokumenti i pisači pribor'; *scriniarius* ili *curator scriniarum* 'skrbnik dokumenata, pisar, arhivist'; *scriniipar* 'obrtnik koji izrađuje škrinje, škrinjar'. U kasnijim se stoljećima javlja i oblik *scrigna*, otkud potječe hrvatska riječ *škrinja* i kasnije *škrinja*, sa svim registarskim i regionalnim značenjskim nijansama. U govornom i pisanom jeziku, ta se riječ javlja u stalnim izrazima kao što su "škrinja od zakona" (to jest biblijski *kovčeg zavjeta*) ili "nevjestina škrinja" (s mirazom), koristi se u prenesenom smislu kao sinonim za blago ("škrinja srca"), a nosi i različita ustaljena značenja (spremište za novac i druge dragocjenosti; "mrtvački odar, sanduk, lijes").

kako zbog općenitih razloga koji su već naznačeni (relativna marginalizacija Slavonije u hrvatskoj povijesnoj znanosti, nepostojanje specijaliziranog glasila povijesne struke u tom dijelu Hrvatske), tako i zbog želje da naš časopis ne bude tek još jedan u nizu hrvatskih povijesnih časopisa koji se u načelu bave ukupnošću hrvatske nacionalne povijesti, nego da u tom sklopu bude uže i jasnije profiliran te po tome prepoznatljiv u domaćoj i međunarodnoj znanstvenoj zajednici. (Vjerujemo da bi za hrvatsku povijesnu znanost bilo dobro kada bi u njoj bilo više specijaliziranih časopisa za regionalnu povijest, jer je hrvatska povijest sve do najnovijeg vremena izrazito regionalno strukturirana.) To je, međutim, ujedno značilo primjenu ograničavajućeg tematskog kriterija za koji se moglo očekivati da će otežati prikupljanje dovoljnog broja kvalitetnih radova.

Već nakon izlaska prvog broja imali smo dobre razloge da uvidimo kako su naše bojazni bile neutemeljene. Odaziv suradnika bio je vrlo dobar, većina pristiglih radova dobila je dobre ili izvrsne recenzentske ocjene i, uz formirano uredništvo i urednički savjet, podijelivši odgovarajuća zaduženja pojedinim članovima uredništva, pokazalo se da smo časopis mogli otprve čvrsto postaviti na noge te je tako započelo njegovo redovito izlaženje. Netom što bi se zatvorio godišnji “proizvodni ciklus” jednog broja časopisa, nakon kratka predaha započinjalo bi prikupljanje i urednička obrada priloga za naredni broj. Ne treba ni reći da je tako prohujalo cijelo desetljeće pa smo danas već u situaciji kada pred nama i pred stručnom javnošću stoji zaokružen niz od prvih deset brojeva časopisa.

Prvo uredništvo imalo je u svojem sastavu 6 članova iz Podružnice (glavni i odgovorni urednik Stanko Andrić, Mato Artuković, Josip Kljajić, Damir Matanović, Robert Skenderović i Zlata Živaković-Kerže) i 2 člana iz matičnog dijela Instituta (Mirko Valentić i Milan Kruhek), uz tajnicu uredništva Željku Marić. Današnje uredništvo ima 6 članova, sve iz Podružnice (Stanko Andrić, Mato Artuković, Suzana Leček, Robert Skenderović, Zlata Živaković-Kerže i Dinko Župan), a tajnik mu je Marijan Šabić.

Među hrvatskim povijesnim časopisima naša se *Scrinia*, u dosadašnjih deset svojih svezaka, odlikovala neuobičajeno opsežnim, moglo bi se reći i masivnim svescima. U prosjeku je svaki svezak imao oko 650 stranica. Po tome će se, vjerojatno, prvo desetljeće časopisa donekle razlikovati od nastavka njegova izlaženja. U sadašnjem i budućem, štedljivijem vremenu, počevši od ovoga sveska, može se očekivati da će prosječan opseg svezaka biti smanjen za stotinjak ili dvjestotinjak stranica.

Količinsku produktivnost, vjerujemo, pratila je dosad i vrlo solidna kvalitativna razina objavljenih radova. Potvrda tome je i činjenica da se *Scrinia* indeksira, od 2005, u specijaliziranoj međunarodnoj internetskoj bazi podataka *Historical Abstracts*, kao i da je zastupljena (također od 2005) u međunarodnoj

internetskoj biblioteci za humanističke i društvene znanosti CEEOL (*Central and Eastern European Online Library*), gdje se mogu uz skromnu naknadu dobiti cjeloviti članci svih objavljenih brojeva *Scriniae*. Cjeloviti tekstovi svih članaka u elektroničkom obliku mogu se besplatno čitati i na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (Hrčak). Potvrda vrsnoće časopisa jest i činjenica da je od 29. ožujka 2011. (prema posljednjim izmjenama Pravilnika o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja koji donosi Nacionalno vijeće za znanost) u popisu kategoriziranih domaćih časopisa iz područja humanističkih znanosti časopis *Scrinia Slavonica* uvršten u najvišu skupinu (A1).

Unatoč tome, dakako, ne treba se zanositi mišlju da je *Scrinia* u bilo kojem smislu besprijekoran časopis. Mogućnosti za poboljšavanje i usavršavanje svakako postoje na raznim mjestima i u raznim smjerovima. Isto tako, jasno je da radovi što se u njoj objavljuju nisu uvijek vrhunski izraz aktualne povijesne znanosti, nego da nerijetko imaju raznih ograničenja i nedostataka. Malo je časopisa, čak i u svjetskim okvirima, koji si mogu priuštiti da od svojih suradnika uvijek očekuju inspirativnu metodološku inovativnost i uzornu teorijsku osviještenost, pa k tome još i zavodljivu stilsku vještinu u tekstualnoj prezentaciji istraživačkih rezultata. Domaća (hrvatska) i međunarodna zajednica povjesničara koji se, kao svojim glavnim ili sporednim poslom, bave istraživanjem povijesti Slavonije, Srijema i Baranje relativno je malena i pred njih se, po naravi stvari, ne mogu uvijek postavljati vrhunski strogi, "svjetski" kriteriji vrsnoće. Beziznimno i nepopustljivo promicanje takvih zahtjevnih kriterija bilo bi kontraproduktivno. Realističan pristup tim pitanjima poduprijet će povremeno objavljivanje i onih radova koji ne dosežu stupanj "izvorne znanstvenosti" i ne odlikuju se širokom erudicijom i vrhunskom akribijom, ali su ipak pripremljeni savjesno i sadržajem su korisni za povijesnu struku jer pomiču barem za korak-dva granice postojećih povijesnih znanja. Uostalom, dalo bi se razložno argumentirati da jedan od zadataka specijaliziranog znanstvenog časopisa, osim promicanja i favoriziranja istraživačke izvrsnosti na danom području, jest i u tome da odražava realno stanje istraživačkih potencijala u znanstvenoj zajednici kojoj časopis služi kao glasilo. Posežući za starinskom poslovicom, možemo napol u šali zaključiti: "što imamo, s tim klimamo". Drukčije zacijelo i ne možemo.

Scrinia, dakle, neosporno ima i vrlinâ i manâ. Kao i manje-više svako čestito uredništvo znanstvenog časopisa, o svojim bismo vrlinama mogli naširoko pisati. Zatomit ćemo, ipak, taj poriv i spomenuti još samo jednu (svjesni da ćemo je, time što je sami ovdje obznanjujemo, ponešto i umanjiti). Među prikazima knjiga što se objavljuju pri kraju svakog sveska u pravilu nema prikaza izdanja naše vlastite ustanove (uz jednu jedinu iznimku),³ a držali smo se, također

³ Radi se o prikazu prve knjige niza *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-1946. Dokumenti*, koji je napisao Ante Sekulić. Usp. niže Bibliografiju, dio A, sv. VI, br. 35.

uz jednu ili dvije iznimke, i načela da se u našem časopisu ne prikazuju knjige povjesničara zaposlenih u slavonskobrodskoj Podružnici Hrvatskog instituta za povijest. Lako je, inače, ustanoviti da takvo jednostavno uredničko pravilo, koje po svojoj naravi znači članak iz profesionalnog i intelektualnog bontona, nije općenito usvojeno u hrvatskim povijesnim i humanističkim časopisima. (Ima i časopisa u kojima se obilato pa i pretežito prikazuju, dakako bez puno znakova kritičke strogoće, urednička i autorska ostvarenja glavnog urednika!)

Kad je riječ o manama i slabostima, valja priznati da je bilo uredničkih propusta. Jedan takav, zbog kojeg mi je kao glavnom uredniku osobito žao, jest činjenica da nismo objavili prigodan osvrt na život i djelo Brođanina Mirka Markovića, povjesničara, geografa i kartografa, umrlog 13. travnja 2009. U njegovom obimnom opusu kapitalnim se djelima smatraju velike kartografske studije *Descriptio Croatiae* (1993), *Descriptio Bosnae et Hercegovinae* (1998) i *Hrvatski gradovi na starim planovima i vedutama* (2001), za slavonsku je historiografiju značajna njegova demografskopovijesna sinteza *Slavonija. Povijest naselja i podrijetlo stanovništva* (2002), a grad Slavonski Brod trajno je zadužio monografijom *Brod. Kulturno-povijesna monografija* (1994). Niz krupnih razloga zbog kojih je valjalo prikladno zabilježiti odlazak toga marljivog istraživača!

Neobičan propust zbio se kada, zajedno s recenzentima, nismo na vrijeme razabrali da spjev pod naslovom "Pisma od uzetja Turske Gradiške", što je cjelovito objavljen u sklopu članka "Prilog istraživanju događanja na gradiškom području tijekom rata 1788-1791" (*Scrinia Slavonica* sv. 7 iz 2007), nije, kako ga je autorica članka predstavila, dotad nepoznata "narodna pjesma", nego zapravo u novijoj stručnoj literaturi dobro poznato djelo Osječanina Antuna Ivanošića, kako je to utvrdio još znameniti književni povjesničar Tomo Matić.

*

Kroz časopis smo se nastojali uravnoteženo baviti svim slojevima kompleksne povijesne zbilje (to jest političkom, gospodarskom, socijalnom, kulturnom, demografskom, religijskom, intelektualnom itd. poviješću), kao i svim velikim povijesnim razdobljima, od antike preko srednjega vijeka i osmanskog doba do suvremene i najnovije povijesti. Pogled na sadržajnu strukturu dosadašnjih godišta *Scriniae* (v. niže Bibliografiju, dio C) otkriva ipak određenu neravnotežu u tom pogledu. Vidljivo je da je u sadašnjim istraživačkim prilikama deficitarno antičko razdoblje, a i ranonovovjekovno (osmansko) i srednjovjekovno (tisućljetno!) razdoblje u najboljem su slučaju na rubu izlaska iz slične deficitarnosti pa ni njihovom istraživačkom pokrivenošću očito još uvijek ne možemo biti zadovoljni. S druge je strane vidljiva izrazita koncentracija istraživačkih snaga na obradi 20. stoljeća. Prilično je sigurno da se tu odslikava šira neravnoteža u razvoju pojedinih specijalističkih grana naše povijesne znanosti, i to ne samo u Podružnici i u Institutu, nego i

općenito u povijesnoj struci u Hrvatskoj. Ta neravnoteža ima duboke korijene i u određenoj mjeri ne samo znanstvene, nego i društvene razloge. Uostalom, jače zanimanje za noviju povijest negoli za onu stariju u određenoj je mjeri opravdano i prirodno. Ipak, postupno ispravljanje izrazite neravnoteže koju sam upravo ocrtao svakako spada među ciljeve za koje će se časopis *Scrinia Slavonica* zalagati u dolazećim godinama.

Isto smo tako nastojali, i u određenoj mjeri uspijevali, rasporediti istraživačke i autorske snage ravnomjerno na sve dijelove zemljopisnoga prostora kojim se bavimo: od zapadne Slavonije do Srijema, od Virovitice, Daruvara i Novske do Belog Manastira, Vukovara i Zemuna. Dakako da smo pritom uvijek imali u vidu širi kontekst nacionalne povijesti, kao i povijest okolnih naroda i zemalja s kojima su ove hrvatske pokrajine bile i danas jesu u bliskim vezama i doticajima. Kao što se veselimo zanimanju istraživača iz susjednih država za povijest naših sjeveroistočnih pokrajina, tako sa svoje strane potičemo, i nastojat ćemo (koliko je do nas) još više poticati, zanimanje svojih istraživača za povijest zemalja koje nas okružuju: bez šireg regionalnog i međunarodnog vidokruga ne mogu se valjano razumijevati ni tumačiti povijesne pojave i odnosi u području na koje se fokusiramo.

Ako je neki dio zacrtanoga prostora ipak bio istraživani primjetno više od ostalih, onda su to svakako grad Brod i njegova okolica. Od četrdesetak radova što su izravno posvećeni Brodu i okolici u dosadašnjih deset brojeva *Scriniae* mogla bi se načiniti knjiga enciklopedijskih dimenzija. Brod svakako zavređuje takvu povećanu pozornost našeg časopisa i istraživačkih snaga ustanove koja ga izdaje, jer je to grad u kojem se našlo političke pameti i trajne spremnosti da se radnim prostorima omogući i novčanim sredstvima podupre rad ustanove koja je istraživačko središte povijesne znanosti za čitavu sjeveroistočnu Hrvatsku.

Prilozi su u prvih deset svezaka *Scriniae* redovito bili raspoređivani u naslovljene tematske cjeline, definirane obično samo kronološki (antika, srednji vijek, rani novi vijek itd.), a u više slučajeva prihvaćeni su radovi omogućili i da se takve cjeline oblikuju na temelju užeg sadržajnog zajedničkog nazivnika (gospodarstvo, demografija, školstvo, zdravstvo, crkvena povijest, politička povijest) ili pak kao još konkretniji tematski blokovi (npr. "Povijest slavonske Vojne krajine" ili "Prometna modernizacija" ili "Parlamentarni život i izbori"). U dva su navrata bili unaprijed osmišljeni i priređeni tematski blokovi, pod naslovom "Podrijetlo Jana Panonija: novija istraživanja u mađarskoj historiografiji", s pet prevedenih priloga mađarskih povjesničara, književnih povjesničara i filologa, i "Povijesne veze Pečuha i Slavonije (u povodu 1000. obljetnice Pečuške biskupije)", s pet priloga domaćih povjesničara i tri prevedena rada mađarskih autora.

Radovi i članci prevedeni sa stranih jezika (mađarskog, poljskog, češkog, njemačkog, francuskog i engleskog) zauzimaju važno mjesto i znatan prostor u dosadašnjim svescima *Scriniae Slavonicae*. Pretežno se radilo o prijevodima radova koji se izravno ili u kakvu širem sklopu bave "slavonskim temama". No, dio prijevoda otpada i na radove teorijske ili metodologijske naravi, za kakve smo ocijenili da će biti korisna nadopuna općoj stručnoj naobrazbi domaćih povjesničara koje kao suradnike ili čitatelje okuplja naš časopis. To su članci "Lokalna povijest" Pierrea Gouberta, "Povijest struktura" Krzysztofa Pomiana, "Povijest događaja i preporod pripovijedanja" Petera Burkea, "Opažanje sitnica" Edwarda Muira i "O mikrohistoriji" Giovannija Levija. Premda se u tim priložima ne govori o najnovijim kretanjima u svjetskoj historiografskoj teoriji, ocijenili smo da pitanja što se u njima razglabaju nisu nepovratno zastarjela niti su puno izgubila od svoje stvarne teorijske i metodologijske aktualnosti, utoliko prije što ni u vrijeme svoje prvotne popularnosti nisu u hrvatskoj sredini postigla odveć široku recepciju i odjek.

Iznijet ću, pri kraju ovog osvrtu, nekoliko brojčanih podataka o dosadašnjim svescima časopisa. Dosad je u deset brojeva *Scriniae* objavljeno ukupno blizu šest i pol tisuća stranica znanstvenoga i stručnog teksta. Drukčije rečeno, objavljen je ukupno 181 recenzirani i kategorizirani znanstveni prilog (izvorni znanstveni, pregledni i stručni radovi) i ukupno 227 sekundarnih priloga (izdanja građe, prevedeni članci, bibliografije, kritike, prikazi, osvrti, nekrolozi i dr.). (Za pojedinosti v. niže Bibliografiju, dio F.)

U časopisu je s raznovrsnim znanstvenim i stručnim priložima dosad surađivalo 115 autora (vidi u nastavku Bibliografiju, dio B). Nešto više od trećine toga broja su sadašnji ili bivši zaposlenici naše Podružnice te znanstvenici iz naše matične ustanove, Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu. Ostali suradnici su znanstvenici i stručnjaci iz drugih ustanova u Hrvatskoj i u inozemstvu. Iz broja u broj primjetan je rast udjela autora izvan Podružnice i Instituta. Taj potonji podatak pokazuje da smo u dobroj mjeri uspjeli postići da se suradnički krug proširi izvan okvira naše vlastite ustanove. Pritom je zanimljivo da, kad je riječ o suradnicima iz inozemstva, izrazito prednjače suradnici iz Mađarske. Osim radova u "rukopisu" koje su nam slali mađarski povjesničari, objavili smo (uz suglasnost autorâ) i veći broj hrvatskih prijevoda radova mađarskih povjesničara što su prethodno već bili objavljeni na mađarskom ili kojem drugom jeziku. Svakako mora upasti u oči da su u deset godišta časopisa na njegovim stranicama, osim mađarskih, povremeno objavljivali i češki, slovački i poljski povjesničari, ali da na njima nema nijednog priloga povjesničara iz susjedne Srbije ili Bosne i Hercegovine. S jedne strane, tu mora biti riječ i o propustu glavnog urednika i uredništva, o ponešto jednostranoj "srednjoeuropskoj" orijentaciji nauštrb dviju susjednih i jezično puno bližih historiografija s bivšeg jugoslavenskog prostora. U mjeri u kojoj je o tome riječ, taj se propust svakako treba ubuduće nastojati ispraviti i nado-

knaditi. Ipak je tu opravdano dodati da iza spomenute činjenice ne stoje samo stručne preferencije ili osobne sklonosti urednika i uredništva, a još manje svjesna urednička politika. Stvarni su razlozi nešto dublji.

Oni su, po svemu sudeći, različiti u slučaju jedne i druge susjedne južnoslavenske historiografije. *Scrinia* je časopis za povijest Slavonije, Srijema i Baranje i objavljuje isključivo radove koji se barem djelomično (npr. kroz komparativan pristup) bave temama s toga zemljopisnog prostora. U današnjoj bosanskohercegovačkoj historiografiji, najvećim dijelom zbog jasnih povijesnih okolnosti (poratne ekonomske teškoće, smanjenje broja aktivnih profesionalnih povjesničara, proces redefinicije nacionalne/državne povijesti), gotovo da i nema povjesničara koji bi se zanimali za “marginalne” teme kao što su slavonski osmanski sandžaci ili pak, općenitije, različite vrste doticaja i veza između Bosne i Slavonije, kojih je od srednjeg vijeka nadalje svakako bilo u izobilju. Teško se, u današnjim prilikama bosanskohercegovačke historiografije, može očekivati prilog kakav je primjerice onaj Pavla Andelića “Bosanska kraljica Doroteja Gorjanska”, objavljen 1973. u *Glasniku Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*. Možda se s nešto više pouzdanja može očekivati prilog kakav je na primjer “Grad Požega kao sjedište Požeškog sandžaka” Fazilete Hafizović, objavljen 1994. u *Povijesnim priložima*. Takvi su radovi vrlo rijetki, a povjesničari kadri napisati ih još rjeđi, tako da dandanas doista nije jednostavan zadatak među bosanskohercegovačkim povjesničarima naći makar i jednokratna suradnika za slavonski regionalnopovijesni časopis.

Kad je riječ o povjesničarima iz Srbije, izostanak suradnje u prvom desetljeću *Scriniae* iziskuje drukčije objašnjenje. Tradicionalno zanimanje za povijest Slavonije i osobito Srijema (koji je u 20. stoljeću većim dijelom pripao Srbiji) ondje zasigurno nije opalo u godinama posljednjeg rata i poraća. Pregledom različitih publikacija tiskanih tijekom posljednjih dvadesetak godina lako se može ustanoviti da je ondje, poglavito u Beogradu i Novom Sadu, izašlo mnoštvo povijesnih radova koji su tematski vrlo zanimljivi časopisu kakvim se definira *Scrinia Slavonica*. Pa ipak, ništa od svega toga nije dospjelo na stranice *Scriniae*, a vrlo malo može se naći i u drugim hrvatskim povijesnim časopisima. Razlog se čini banalno očitim (“rat je pokidao nekadašnje veze”), ali je zapravo složeniji – barem dvovrstan.

S jedne strane, postoji (još uvijek) u obje znanstvene zajednice, hrvatskoj i srpskoj, načelan otpor suradnji i zazor od nje. Takvom se većinskom stavu u praksi često priklanjaju, zato da si ne zadaju suviše glavobolje, i oni koji nisu njegovi uvjereni pobornici. S obzirom na narav rata što se 1991-1995. zbivao u Hrvatskoj, takav je stav uvelike (povijesno) razumljiv. Ipak se posljednjih godina taj zid podignut između dviju historiografija polako razgrađuje. Teško je u znanosti (čijim dijelom, kako god problematičnim, valja smatrati i povijest) ignorirati vrijedne rezultate samo zato što su na vidjelo došli na drugoj strani

državne granice, pa i one do koje nam je osobito stalo. Jasno je, međutim, i to da će trebati još dosta vremena kako bi historiografska suradnja i razmjena između Hrvatske i Srbije postala uistinu živa i sadržajna, a ne samo ritualna i sporadična. Taj bi se razlog izostanka suradnje mogao opisati kao izvanstručni.

Drugi je razlog imanentniji povijesnoj struci i poslu. Povijesne interpretacije mnogih tema i pitanja, a među njima i onih što se odnose na Slavoniju, Srijem i Baranju, u hrvatskoj i srpskoj historiografiji često se bitno razlikuju, i te razlike nisu samo individualno-istraživačke naravi, nego se, dapače, može s pravom govoriti o *nacionalnim školama* gledanja na pojedine ključne povijesne probleme. To se u prvom redu odnosi na noviju povijest, na obje zajedničke Jugoslavije, na događaje u Drugom svjetskom ratu i sada osobito one u hrvatskom Domovinskom ratu (u svijetu poznatijem kao Hrvatski rat za nezavisnost). No, paradigmatičke se razlike itekako osjete i u pitanjima starije povijesti, primjerice kad je riječ o etničko-vjerskim prilikama u Slavoniji od osmanskog razdoblja nadalje, ili o političkom statusu i “pripadnosti” Srijema u novom vijeku, ili o hrvatsko-srpskim političkim odnosima i prijedporima u okrilju Austro-Ugarske Monarhije. U takvu je kontekstu prilično izgledno da rad srpskog povjesničara koji bi se doticao neke od prijepornih tema i koji bi bio poslan redakciji hrvatskog časopisa (npr. redakciji *Scriniae*) ne bi bio prihvaćen za objavljivanje jer bi dobio negativne ocjene domaćih recenzenata, pa i nepovoljno mišljenje članova uredništva. Lako bi mu se moglo dogoditi da bude prosuđen kao miješanje ideologije sa znanostu, ili čak kao “propaganda”. Možda bi u danom slučaju to doista i bio, a možda bi se samo radilo o tome da bi u hrvatskom časopisu zvučao isuviše disonantno pokraj radova domaćih autora o istoj ili bliskoj temi, jer polazi od drukčijih historiografskih premisa i nudi drukčije, ne nužno “neznanstvene” interpretacije. Dakako, granica između toga dvoga puno je manje jasna nego što se obično čini zagriženim braniteljima nacionalnih historiografskih škola. “Ideologiju” i “tendencioznost” puno je lakše vidjeti na djelu izvan vlastite historiografske paradigme negoli unutar nje. To su, dakle, ovdje u najkraćim crtama naznačene, tradicionalne i kolektivne predodžbe koje djeluju na obje strane granice između nacionalnih kultura i iz kojih svoju snagu crpe žilavi otpori historiografskoj suradnji. Ta duboko usađena unutarstručna i unutarstrukovna prepreka uspješno je djelovala u prvom desetljeću izlaženja časopisa *Scrinia Slavonica* (čak bez i jednog konkretnog autorskog pokušaja da je se premosti!) i sigurno je da je neće biti lako prevladati ni ubuduće.⁴

⁴ Punoj istini za volju treba dodati da dosadašnji korpus *Scriniae Slavonicae* ipak nije u potpunosti lišen hrvatsko-srpskih historiografskih relacija. U nekoliko (točnije: osam) navrata objavljeni su u časopisu (kritički) prikazi knjiga izdanih u novije vrijeme u Srbiji. Za pojedinosti v. niže u Bibliografiji “Sadržaje svezaka I-X” i “Kazalo prikazanih publikacija”. Uz to, prigodnim je napisima popraćena i smrt dvojice vodećih srpskih povjesničara, Slavka Gavrilovića i Sime Ćirkovića.

Nasuprot svemu tome (tj. južnoslavenskom uzajamnom isključivanju i ignoriranju), historiografija naših sjevernih susjeda, Mađara, već se barem jedno i pol stoljeće intenzivno zanima za povijest "Prekodravlja", osobito onu srednjovjekovnu, a u novije vrijeme vrlo izrazito i za ranonovovjekovnu. Ni posljednja velika generacijska smjena što se u toj susjednoj historiografiji dogodila oko prijeloma tisućljeća nije u tom pogledu ništa promijenila. Štoviše, posljednjih su godina u Mađarskoj, koliko nam je poznato, napisane dvije doktorske disertacije posvećene pojedinim segmentima povijesti srednjovjekovne Kraljevine Slavonije, a i dalje je gotovo nemoguće otvoriti kakav mađarski povijesni časopis ili zbornik i u njemu ne naići na prilog iz povijesti hrvatskih sjevernih ili panonsko-podunavskih krajeva. Mađarski su povjesničari pritom redovito vrlo raspoloženi za suradnju i objavljivanje u hrvatskim stručnim glasilima. (Zanimljivo je, međutim, primijetiti da ni pogledi mađarske i hrvatske "povijesne škole" u mnogim pitanjima nisu savršeno usklađeni niti su njihove međusobne razlike oko pojedinih tema neznatne!) S gledišta časopisa kakav je *Scrinia Slavonica*, jedini problem koji se tu postavlja jest kako u obilju te ponude izabrati najvažnije i najzanimljivije priloge i kako osigurati kvalitetne hrvatske prijevode. Trud i trošak uloženi u mađarsko-hrvatsko prevođenje čine se opravdanim to više što većini hrvatskih povjesničara mađarski jezik znači nesavladivu jezičnu barijeru – za razliku, dakako, od radova objavljenih na srpskom ili bosanskom. U tom se smislu i zadatak posredovanja prema mađarskoj historiografiji, što ga je u granicama svojih mogućnosti prigrlila *Scrinia Slavonica*, čini kao prešnji i korisniji posao od posredovanja prema drugim dvjema ovdje apostrofiranim susjednim historiografijama.

Da zaključimo. Budući da je prvi svezak našeg časopisa objavljen 2001, početak njegovog izlaženja podudarao se s početkom trećega tisućljeća, a to je s bibliografskog i bibliotekarskog gledišta zgodna okolnost, jer se redni broj svakog sveska godišnjaka podudara s brojem tekuće kalendarske godine u ovom tisućljeću. Ako se ritam izlaženja ne poremeti (a sa svoje strane činit ćemo sve da se ne poremeti), to će tako i ostati, nadamo se, još mnogo godina. No, kako će stvarno izgledati buduće godine i desetljeća časopisa *Scrinia Slavonica*, tko će sve i o čemu u njemu pisati, kako će se mijenjati njegovi opsezi i premještati tematska težišta, to ipak ne ovisi jedino o našim željama i planovima; da upotrijebimo omiljenu novinarsku frazu, to prije svega "ostaje da se vidi". Kao i sve ostalo, povijesni su časopisi i sami uronjeni u povijest.